

Meer variatie **in het m**

Extra koeien melken is niet meer vanzelfsprekend de succesformule voor een toekomstbestendig bedrijf. Om het bedrijf te blijven ontwikkelen zijn een goede zelfkennis en kansen creëren eigenschappen die steeds meer gevraagd worden van melkveehouders, zo blijkt uit onderzoek onder Nederlandse leden van European Dairy Farmers.

TEKST JAAP VAN DER KNAAP

Nederlandse melkveehouders hebben te maken met ingewikkelde problemen, die vervolgens ingewikkeld opgelost worden.' Het is een opmerking die Henk Schoonvelde te horen kreeg tijdens het jaarlijkse congres van de European Dairy Farmers (EDF) dat eind juni in Nederland werd georganiseerd. Schoonvelde, melkveehouder in Koekange en voorzitter van EDF Nederland, moest glimlachen om de opmerking, maar stelt dat deze wel heel goed het huidige ondernemersklimaat schetst voor de Nederlandse melkveehouderijsector. 'De stikstofcrisis, de mestproblematiek en vooral de onduidelijke kaders vanuit de politiek maken het voor de melkveehouderij op dit moment niet gemakkelijk. Boer zijn is in Nederland complex en zeker door de ogen van buitenlandse melkveehouders.

Afgelopen jaren is me regelmatig gevraagd of er nog wel toekomst is voor de melkveehouderij in Nederland en wanneer de laatste melkveehouder het licht uitdoet.'

Groei niet meer vanzelfsprekend

Tijdens het EDF-congres dit jaar in Zwolle waren er 350 gasten uit meer dan twintig landen aanwezig. Deze groep melkveehouders deelt technische en economische kengetallen en die open houding draagt bij aan het vergroten van vakkennis. 'Elk jaar wordt het congres in een ander land georganiseerd, waarbij naast de technische cijfers ook excursies centraal staan. Dat draagt bij aan het leren kennen van de bedrijven achter de cijfers', legt Schoonvelde uit.

In 2008 werd het congres ook in Nederland georgani-

elkveelandschap

seerd. Destijds lag de focus op groei, op uitbreiding van de melkveebedrijven. ‘Dat was in de laatste jaren van het quotumtijdperk, waarin groei gezien werd als het middel om het bedrijf klaar te maken voor de toekomst. De sector zit nu in een andere fase, we zien nu veel meer diversiteit in de bedrijfsontwikkelingsplannen. Dat wilden we dit jaar aan de congresbezoekers laten zien: de melkveehouderij in Nederland heeft zeker toekomst, maar er is meer variatie in de bedrijfsopzet.’

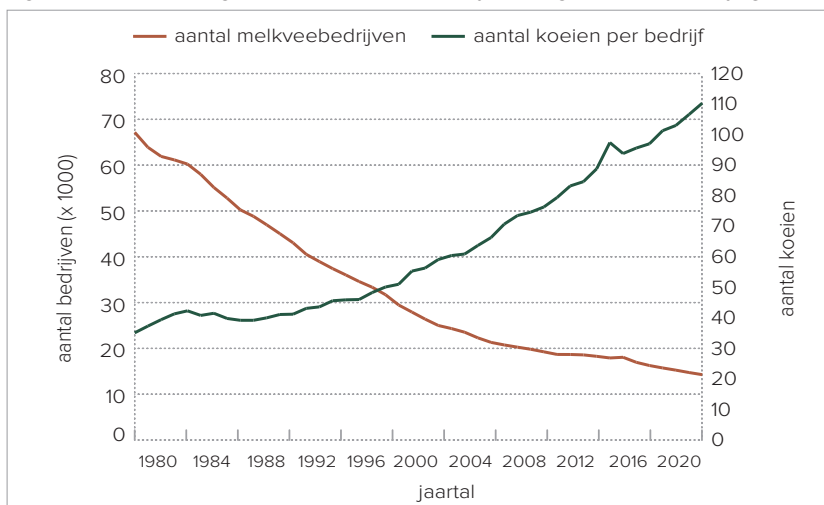
Overleven op korte termijn

Om die zienswijze te onderbouwen riep EDF Nederland de hulp in van Wageningen Economic Research (WER). ‘Schets de complexiteit van de problematiek van de melkveehouderijsector. Interview daarnaast een aantal ondernemers die hun bedrijf ondanks deze vraagstukken op verschillende manieren doorontwikkelen om zich voor te bereiden op de toekomst’, verduidelijkt Schoonvelde de opdracht.

Alfons Beldman, senioronderzoeker melkveehouderij, duurzaamheid en ondernemerschap bij WER, nam de uitdaging aan. ‘Het aantal bedrijven neemt jaarlijks met drie tot vier procent af, maar de nationale melkplas is nagenoeg gelijkgebleven afgelopen decennia. Met andere woorden: de bedrijven die overblijven, zijn gegroeid. Dat zie je zeker ook bij de EDF-deelnemers, die bovengemiddeld zijn qua omvang’, schetst Beldman de historie. ‘De melk- en voerprijzen waren in het quotumtijdperk

stabiel, waardoor de risico’s ook goed waren in te schatten. Dat maakte dat financieringsplannen voor groei gemakkelijker groen licht kregen.’ Vaste prijzen zijn de laatste jaren minder vanzelfsprekend, maar het zijn vooral externe factoren waardoor bedrijfsgroei ongewis is geworden. ‘Op korte termijn spelen de effecten van hogere mestafzetkosten door het wegvallen van derogatie een rol. Dat zal voor sommige bedrijven een kwestie zijn van overleven: hoe zorgen ze dat ze komende jaren

Figuur 1 – Ontwikkeling van aantal melkveebedrijven en gemiddelde bedrijfsgrootte

de kosten in de hand houden?', zo uit Beldman zijn zorgen. Voor de middellange termijn zorgen stikstof- en klimaatdoelen voor nieuwe uitdagingen. 'Zonder krimp van de veestapel lijken die doelen niet haalbaar, maar hoe groot die krimp zal zijn, is onduidelijk', legt Beldman uit. 'En uitdagingen voor de lange termijn gaan over dierwaardige veehouderij, vergroten van biodiversiteit en een lage klimaatbelasting.'

Economisch plaatje moet kloppen

Beldman ondervroeg zes Nederlandse EDF-leden hoe zij voorsorteren op al deze uitdagingen. De omvang van deze zes bedrijven varieerde van 215 tot 365 koeien. Elk van de ondernemers had vanuit een eigen visie en specifieke uitgangssituatie een andere manier gekozen om het bedrijf verder te ontwikkelen.

'Echte ondernemers', zo typeert Beltman de zes melkveehouders. 'Ze kennen hun cijfers, hebben sterke technische resultaten, maar nemen ook de tijd om na te denken over de toekomst van het bedrijf. De omgeving, de uitgangssituatie, maar vooral ook de ondernemer zelf zijn bepalend voor de keuzes die gemaakt worden.'

De veehouders realiseerden zich volgens Beldman dat bedrijfsontwikkeling niet meer vanzelfsprekend extra koeien melken betekent. 'Onder EDF-boeren heerst wel een beetje de gedachte van "survival of the strongest". Voor de toekomst gaat het meer om de survival of the fittest. De economische resultaten moeten nog steeds goed zijn, maar het bedrijf moet ook passen bij de eisen van de omgeving en de markt.'

Beldman concludeerde dat bij het maken van toekomstplannen drie o's centraal staan: de letter o van onderne-

Edwin Dinkelman: 'Perspectief moet je zelf creëren'

Sinds dit jaar gaat de mest van de 215 melk-koeien van Edwin en Lotte Dinkelman uit Lochem door de monomestvergister. Vervolgens wordt de mest gescheiden en wordt de warmte van de vergister gebruikt om de mest via een stikstofstripper op te waarden. 'Op deze manier kunnen we de uitdagingen van mestverwerking economisch verantwoord aan', verklaart Edwin Dinkelman de bedrijfsontwikkeling. Dinkelman is een van de zes veehouders die door WER-onderzoeker Beldman werden geïnterviewd.

'We voeren sinds 2019 gesprekken met verschillende overheden over het opzetten van een mestvergistingshub. Door nieuwe subsidies en regelgeving werd op een bepaald

moment juist een eigen monovergister financieel interessant. Soms komen er zaken op je pad die je kunt aangrijpen. Je kunt niet blijven wachten, perspectief moet je zelf creëren, vindt Dinkelman. De keus voor mestvergisting past ook bij zijn interesse. 'Je kunt ook voor een windmolen of zonnepanelen kiezen om energie op te wekken. Maar ik ben ondernemer en ook wel een technicus. Met een mestvergister ben je zelf meer verantwoordelijk voor de hoeveelheid stroom die je maakt, je kunt aan knoppen draaien. Daar houd ik wel van, je wordt meer procesbewaker.'

De zes veehouders kwamen onder leiding van Beldman ook bij elkaar. 'Ondanks dat we allemaal verschillende keuzes maken voor

het bedrijf, zag ik ook wel overeenkomsten. We staan allemaal open voor nieuwe dingen. En ook bijzonder: we blijken allemaal rekenaars. Ons favoriete computerprogramma bleek Excel.'

mer, de onderneming en de omgeving. ‘Kijk eerst naar jezelf: waarom ben je boer geworden? Waar ben je goed in, wat vind je leuk? Kijk daarna naar het bedrijf, de uitgangssituatie. Op welke grondsoort zit je? En kijk vervolgens naar je omgeving: welke kansen of bedreigingen zijn er? Zit je bijvoorbeeld in een regio met een hoge grondprijs of is er juist veel natuurgrond?’

Verbeteren van de kengetallen

Volgens Beldman is het knap dat de zes veehouders die hij interviewde over de kortetermijnhorizon heen kunnen kijken. ‘Je merkt dat er ook wel onvrede is over de huidige onzekere wetgeving en veranderende spelregels, maar ze zijn over die frustratie heengestapt. Ze hebben keuzes gemaakt om het bedrijf te blijven ontwikkelen.’ Zo heeft een veehouder voor extensiveren gekozen, maar er waren onder het zestal ook veehouders die voor technologische oplossingen kozen om aan de toekomstige emissie-eisen te kunnen voldoen. Ook de inzet op een hogere grasbenutting, de recreatietak uitbouwen of samenwerking met andere bedrijven waren bewuste keuzes. De meesten gaven aan ook veel belang te hechten aan de technische resultaten: ze wilden ernaar streven om bij de beste 25 procent te (blijven) horen.

‘Het is een kwalitatief onderzoek waarbij de zes melkveehouders niet illustratief zijn voor alle Nederlandse boeren’, legt Beldman uit. ‘Maar deze veehouders zijn wel voorbeelden van ondernemers die bewuste keuzes hebben gemaakt; ze willen hun bedrijf klaarmaken voor de komende jaren.’

‘We hebben bewust bedrijven aangedragen waar andere veehouders zich aan kunnen spiegelen’, zegt Schoonvelde. ‘Het zijn geen extreme voorbeelden, je zou je in hun uitgangssituatie kunnen herkennen.’ Schoonvelde kan zich goed inbeelden dat de ondernemers ruimte zien voor het verbeteren van de kengetallen. ‘Nederlandse bedrijven leunen sterk op het concept familiebedrijf, daar ligt onze kracht. Maar we moeten scherp blijven op

onze technische kengetallen. Zo halen Denen met dezelfde kosten zomaar 2000 kilogram melk meer melk uit een koe.’

Snel kunnen schakelen

Tijdens de interviews viel het Beldman op dat een aantal ondernemers verschillende scenario’s had doorgerekend. ‘Daardoor kunnen ze hun keuze ook goed onderbouwen. Er lagen scenario’s klaar om bij veranderende omstandigheden snel te kunnen schakelen.’ Ter illustratie noemt Beldman het aanscherpen van duurzaamheidseisen. ‘Sommigen hebben hier al op geïnvesteerd, bij anderen liggen daarvoor de plannen klaar.’

Beldman bracht de sterke en zwakke punten van de bedrijven in beeld, waarbij hij keek naar economie, maar ook naar kritiekeprestatie-indicatoren (kpi’s) die hij uit de KringloopWijzers haalde. ‘Met name het terugdringen van emissies en verbeteren van biodiversiteit worden voor de lange termijn belangrijker’, legt hij uit.

‘En vergeet dierwelzijn niet. Ook daar hadden sommige boeren al over nagedacht: welke gevolgen heeft het houden van kalveren bij de koe voor de huisvesting en melk-opbrengst? Het toont aan dat de ondernemers goed weten welke uitdagingen er mogelijk op hun pad komen.’

De interviews leverden niet een eenduidig advies op over toekomstscenario’s, maar toont volgens Beldman juist aan dat verschillende strategieën mogelijk zijn. ‘De melkveesector zal meer gaan bewegen. Maar hoe vertaal je nieuwe maatschappelijke eisen naar een goed verdienmodel? Dat vraagt om ondernemers die zich goed blijven oriënteren. Kijk goed om je heen, weet wat er speelt en wat je zelf kunt’, zo besluit Beldman.

Schoonvelde vult hem aan: ‘De Nederlandse melkveehouderijsector staat bekend om zijn innovatiekracht. Niet voor niets hoort onze sector samen met de periferie tot de top van de wereld. Er zal meer onderscheid komen tussen het type melkveebedrijven, maar er is en blijft echt wel ruimte om te boeren in Nederland.’ |